Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES TAMARAS ČAPETAS [*TAMARA ĆAPETA*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2024. gada 19. septembrī[1]

**Lieta C-607/21**

**XXX**
**pret**
***État belge***

(*Conseil d'État* (Valsts padome, Beļģija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Personu brīva pārvietošanās – Direktīva 2004/38/EK – Saņēmēju loks – 2. panta 2. punkta d) apakšpunkts – Tiešs augšupējs radinieks – "Apgādības" jēdziens – Vieta, kurā jāpastāv apgādībai – Apgādībā esoša tiešā augšupējā radinieka uzturēšanās tiesības – Uzturēšanās atļaujas pieteikuma iesniegšana uzņēmējā dalībvalstī vairākus gadus pēc pārcelšanās no izcelsmes valsts – Uzturēšanās uzņēmējā dalībvalstī likumība – Pierādījums par apgādību

## I. Ievads

1. Beļģijas iestādes atteicās izsniegt uzturēšanās atļauju XXX, – trešās valsts pilsonei (turpmāk tekstā – "TVP"), kura pievienojās savam dēlam un viņa partnerei, mobilai Savienības pilsonei, Beļģijā. Šis atteikums ir šīs lietas pamatā.

2. Pamatojoties uz Pilsonības direktīvu[2], dalībvalstīm ir jāizsniedz uzturēšanās atļauja TVP, kas ir tiešs augšupējs radinieks un *atrodas apgādībā*, un kas šādas apgādības dēļ iegūst atvasinātās uzturēšanās tiesības.

3. Šajā lietā Tiesa tiek aicināta precizēt Pilsonības direktīvā ietvertā apgādības jēdziena ģeogrāfisko dimensiju, atbildot uz jautājumu, vai šī jēdziena izpratnē izšķiroša nozīme ir tam, vai augšupējam radiniekam bija vajadzīga aprūpe viņa izcelsmes valstī.

[1] Oriģinālvaloda – angļu.

[2] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/38/EK (2004. gada 29. aprīlis) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (OV 2004, L 158, 77. lpp.), turpmāk tekstā – "Pilsonības direktīva").

## II. Pamatlieta, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

4. XXX ir Marokas valstspiederīgā, un viņa ir AL, kas ir Beļģijas pilsonis un dzīvo Beļģijā, māte. AL partnere, N.E.K., ir Nīderlandes pilsone, kas ir pārcēlusies uz dzīvi Beļģijā, kur viņa dzīvo kopā ar AL kopš 2005. gada [3].

5. XXX ieceļoja Beļģijas teritorijā 2011. gada 25. jūlijā ar tūrista vīzu.

6. 2011. gada 21. septembrī viņa iesniedza pieteikumu uzturēšanās atļaujas saņemšanai, pamatojoties uz to, ka atrodas dēla apgādībā. Tomēr, kā izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, neilgi pirms XXX iesniedza pieteikumu, tika grozīti attiecīgie Beļģijas tiesību akti, un tādējādi Beļģijas pilsoņiem vairs netika paredzētas tiesības uz ģimenes atkalapvienošanos ar augšupējiem radiniekiem [4]. Rezultātā pirmais XXX pieteikums 2011. gada 21. oktobrī tika noraidīts.

7. XXX 2015. gada 26. jūnijā, kad viņa, šķiet, jau ilgstoši bija dzīvojusi kopā ar savu dēlu un viņa partneri Beļģijā, iesniedza otro pieteikumu uzturēšanās atļaujas saņemšanai. Šoreiz viņa iesniedza pieteikumu kā sava dēla partneres, N.E.K., apgādībā esošs ģimenes loceklis, atsaucoties uz to, ka uz N.E.K. kā mobilu Savienības pilsoni attiecas Pilsonības direktīvas piemērošanas joma.

8. Valsts iestādes 2015. gada 28. septembrī noraidīja šo pieteikumu divu iemeslu dēļ: pirmkārt, pieteikuma iesniedzējas dēla un viņa partneres mājsaimniecības līdzekļi nebija pietiekami dokumentēti un, otrkārt, dokumenti, kas apliecina XXX apgādību, bija novecojuši. Šajā lēmumā bija ietverts arī rīkojums atstāt Beļģijas teritoriju.

9. XXX šo atteikumu apstrīdēja, tomēr 2016. gada 14. aprīlī *Conseil du contentieux des étrangers* (Ārvalstnieku strīdu izskatīšanas padome, Beļģija) noraidīja viņas prasību. Atteikums attiecās tikai uz pirmo pamatojumu – nepietiekamiem dokumentārajiem pierādījumiem par apgādājošās mājsaimniecības iztikas līdzekļu pietiekamību, un nebija atsauces uz apstākli, ka dokumenti, kas apliecina XXX apgādību, ir novecojuši.

10. XXX 2017. gada 9. novembrī iesniedza trešo pieteikumu uzturēšanās atļaujas saņemšanai, atkal jau kā sava dēla partneres N.E.K., mobilas Savienības pilsones, apgādībā esošs ģimenes loceklis.

11. Arī šis pieteikums 2018. gada 2. maijā tika noraidīts. Viens no norādītajiem iemesliem bija tāds, ka dokumenti, kas bija iesniegti kā pierādījums tam, ka viņai nav pietiekamu iztikas līdzekļu (tostarp Marokas nodokļu inspektora izsniegta informācijas lapa un Marokā izsniegta izziņa par līdzekļu trūkumu, abas datētas ar 2011. gadu), kā arī pierādījumi par finansiālā atbalsta saņemšanu no mājsaimniecības, kurai viņa vēlas pievienoties, (pierādījumi par naudas pārvedumiem, kas datēti ar 2010. un 2011. gadu) bija novecojuši.

[3] Netiek apstrīdēts, ka *AL* un *N.E.K.* dzīvo mājsaimniecībā, kas valsts tiesībās ir atzīta par ģimeni. *N.E.K.* reģistrēja kopdzīvi ar *AL* Anderlehtas (Beļģija) reģistrā jau krietni pirms XXX pārcelšanas uz dzīvi kopā ar viņiem, proti, 2005. gada 11. februārī.

[4] Pilsonības direktīva paredz tiesības tikai tādu Savienības pilsoņu radiniekiem, kuri ir pārcēlušies no savas izcelsmes valsts uz citu dalībvalsti (turpmāk tekstā – "mobils Savienības pilsonis"). Tādējādi jautājums par to, vai *AL*, Beļģijas pilsoņa māte, var pievienoties viņam Beļģijā, ietilpst Beļģijas tiesību piemērošanas jomā. Šajā ziņā skat. Pilsonības direktīvas 3. panta 1. punktu. Skat. arī *ex multis* spriedumus, 2014. gada 12. marts, *O.* un *B.* (C-456/12, EU:C:2014:135, 42. un 43. punkts), un 2017. gada 14. novembris, *Lounes* (C-165/16, EU:C:2017:862, 33. punkts).

12. XXX apstrīdēja šī pēdējā atteikuma pamatotību. Ar 2019. gada 30. augusta spriedumu *Conseil du contentieux des étrangers* (Ārvalstnieku strīdu izskatīšanas padome) noraidīja viņas prasību, uzskatot, ka šai apgādībai jāizpilda divi kumulatīvi nosacījumi. Pirmkārt, apgādības stāvoklim ir jārodas personas izcelsmes valstī, pirms ģimenes locekļa ierašanās Beļģijā. Padome uzskatīja, ka tas izriet no sprieduma *Jia*[5]. Otrkārt, lai pierādītu apgādības stāvokli, nepietiek ar to, ka ģimenes loceklim apgādniekam ir pietiekami līdzekļi vai viņš dzīvo kopā ar pieteikuma iesniedzēju; pieteikuma iesniedzējam arī jāpierāda, ka pieteikuma iesniegšanas brīdī viņam bija vajadzīgs ģimenes locekļa apgādnieka sniegts materiālais atbalsts.

13. XXX 2019. gada 3. oktobrī iesniedza *Conseil d'État* (Valsts padome, Beļģija) apelācijas sūdzību par šo nolēmumu. Šī apelācija ir šī lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatā.

14. *Conseil d'État* (Valsts padome) paskaidro, ka būtiska atšķirība starp šo lietu un iepriekšējām Tiesas izskatītajām lietām ir tāda, ka ģimenes loceklis, kurš vēlas izmantot ģimenes atkalapvienošanās iespēju, jau sešus gadus ir uzturējies tās valsts teritorijā, kurā viņš vēlas pievienoties Savienības pilsonim. Tādējādi tā uzskata, ka ir nepieciešami papildu precizējumi par atbilstošajām Savienības tiesībām.

15. Šādos apstākļos *Conseil d'État* (Valsts padome) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai, izvērtējot apgādībā esošas personas jēdzienu [Pilsonības direktīvas] 2. panta 2. punkta d) apakšpunkta izpratnē, ir jāņem vērā tāda pieteikuma iesniedzēja situācija, kas jau uzturas valstī, kurā atrodas apgādnieka dzīvesvieta?

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu būtu apstiprinoša, vai attieksmei pret pieteikuma iesniedzēju, kurš šajā valstī uzturas likumīgi, ir jāatšķiras no attieksmes pret pieteikuma iesniedzēju, kurš tajā uzturas nelikumīgi?

3) Vai [Pilsonības direktīvas] 2. panta 2. punkta d) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka, lai personu varētu uzskatīt par apgādībā esošu un līdz ar to uz viņu attiecināt šajā tiesību normā ietverto "ģimenes locekļa" definīciju, tiešs augšupējs radinieks var atsaukties uz faktisku materiālās atkarības situāciju izcelsmes valstī, ko pierāda dokumenti, kas izsniegti daudzus gadus pirms pieteikuma iesniegšanas uzturēšanās atļaujas saņemšanai Eiropas Savienības pilsoņa ģimenes locekļa statusā, ar tādu pamatojumu, ka izceļošana no izcelsmes valsts un pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšana uzņēmējā dalībvalstī nenotika vienlaikus?

4) Ja atbilde uz trešo jautājumu būtu noliedzoša, pēc kādiem kritērijiem ir novērtējama tāda pieteikuma iesniedzēja materiālās atkarības situācija, kurš, būdams augšupējs radinieks, lūdz atļauju pievienoties Eiropas pilsonim vai viņa partnerim, lai gan viņš, iesniedzot pieteikumu uzreiz pēc viņa izceļošanas no savas izcelsmes valsts, nebija varējis saņemt uzturēšanās atļauju?"

16. Rakstveida apsvērumus Tiesai iesniedza XXX, Beļģijas, Čehijas, Dānijas un Vācijas valdības, kā arī Eiropas Komisija.

[5] Spriedums, 2007. gada 9. janvāris (C-1/05, EU:C:2007:1; turpmāk tekstā – "spriedums *Jia*").

17. Ar Tiesas priekšsēdētāja 2022. gada 28. oktobra lēmumu tiesvedība šajā lietā saskaņā ar Tiesas Reglamenta 55. panta 1. punkta b) apakšpunktu tika apturēta līdz sprieduma pasludināšanai lietā C-488/21, *Chief Appeals Officer*.

18. Pēc minētā sprieduma pasludināšanas 2023. gada 21. decembrī[6] Tiesa jautāja iesniedzējtiesai šajā lietā, vai tā vēlas uzturēt savus prejudiciālos jautājumus.

19. Ar 2024. gada 19. janvāra vēstuli iesniedzējtiesa atbildēja, ka tā vēlas uzturēt visus savus prejudiciālos jautājumus, jo tās ieskatā minētais spriedums nesniedz atbildes uz šiem jautājumiem.

20. Tādējādi 2024. gada 24. janvārī tika atsākta tiesvedība šajā lietā.

21. Tiesas sēde notika 2024. gada 13. jūnijā, un tās laikā mutvārdu apsvērumus sniedza XXX, Beļģijas, Dānijas un Vācijas valdības un Komisija.

## III. Juridiskā analīze

### A. Ievads

#### *1. Šo secinājumu struktūra*

22. Pilsonības direktīva paredz mobila Savienības pilsoņa ģimenes locekļu tiesības pievienoties mobilajam pilsonim valstī, uz kuru viņš ir pārcēlies (turpmāk tekstā – "uzņēmēja dalībvalsts"). Šajā nolūkā ar minētās direktīvas 7. panta 1. punkta d) apakšpunktu ģimenes locekļiem tiek piešķirtas tiesības uzturēties uzņēmējā dalībvalstī.

23. Tas, vai personu var uzskatīt par mobila Savienības pilsoņa ģimenes locekli, nav atkarīgs no šī pilsoņa izvēles, bet gan no šī jēdziena definīcijas, kas ietverta Pilsonības direktīvas 2. panta 2. punktā. Papildus Savienības pilsoņa laulātajam, atzītajam partnerim un nepilngadīgiem bērniem minētā direktīva piešķir uzturēšanās tiesības arī tiešiem pēcnācējiem vecumā līdz 21 gadam, kuri ir tā apgādībā, (tās 2. panta 2. punkta c) apakšpunkts) un apgādībā esošiem tiešiem augšupējiem radiniekiem (šīs direktīvas 2. panta 2. punkta d) apakšpunkts).

24. Tādējādi, lai XXX varētu iegūt uzturēšanās tiesības, pamatojoties uz Pilsonības direktīvu, viņai ir jāatrodas mobila Savienības pilsoņa *apgādībā*.

25. No Pilsonības direktīvas 2. panta 2. punkta d) apakšpunkta un judikatūras izriet, ka, lai uz augšupēju (vai lejupēju) radinieku varētu attiecināt minēto direktīvu, viņam nav obligāti jāatrodas sava tiešā radinieka (šajā gadījumā XXX dēla AL) apgādībā, bet viņš var atrasties arī šī tiešā radinieka laulātā vai partnera (šajā gadījumā N.E.K.) apgādībā[7]. Ja tiešais radinieks un viņa partneris, kas ir mobils Savienības pilsonis, veido mājsaimniecību, pietiek ar to, ka šīs mājsaimniecības loceklis nodrošina tiešā augšupējā radinieka aprūpi[8].

[6] Spriedums, 2023. gada 21. decembris, *Chief Appeals Officer* u.c. (C-488/21, EU:C:2023:1013, turpmāk tekstā – "spriedums *Chief Appeals Officer*").

[7] Līdzīgi, spriedumā, 2007. gada 9. janvāris, *Jia* (C-1/05, EU:C:2007:1) *Jia*, kas bija tāda Ķīnas pilsoņa māte, kura laulātā bija Vācijas pilsone, kas dzīvoja kopā ar viņu Zviedrijā, vēlējās atsaukties uz Pilsonības direktīvu kā apgādībā esošs tiešs augšupējs radinieks.

[8] Spriedumā *Reyes* Vācijas pilsone pārcēlās uz Zviedriju, kur viņa dzīvoja kopīgā mājsaimniecībā ar Norvēģijas pilsoni, kurš finansiāli atbalstīja sievas meitu. Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2014. gada 16. janvāris, *Reyes* (C-423/12, EU:C:2014:16, turpmāk tekstā – "spriedums *Reyes*", 11. punkts).

26. Tiesvedības Tiesā dalībnieki piekrita šādai interpretācijai. Tādējādi netiek apstrīdēts, ka XXX varētu atsaukties uz savām uzturēšanās tiesībām, pamatojoties uz Pilsonības direktīvu, ja viņa atrodas tādas mājsaimniecības apgādībā, kuru veido viņas dēls, kas nav mobils Savienības pilsonis, un viņa partnere, kas tāda ir.

27. Saskaņā ar Pilsonības direktīvas 9. pantu XXX kā TVP ir jāpieprasa uzturēšanās atļauja, kas uzņēmējai dalībvalstij ir jāizsniedz, ja viņa ir apgādībā esošs ģimenes loceklis [9].

28. Vairāku Tiesā iesniegto lietu pamatā ir dalībvalsts atteikšanās izsniegt uzturēšanās atļauju [10] vai atteikšanās atzīt kādas citas tiesības, kas ar Pilsonības direktīvu ir piešķirtas apgādājamiem radiniekiem, piemēram, tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi attiecībā uz sociālo pabalstu saņemšanu [11]. Šajās lietās zināmā mērā ir precizēts Pilsonības direktīvā ietvertais apgādības jēdziens.

29. Šīs lietas novitāte ir laikposms (vairāk nekā seši gadi), kāds ir pagājis starp XXX pārcelšanos uz Beļģiju un pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas brīdi [12]. Tas izvirza priekšplānā jautājumu par ģeogrāfisko dimensiju: vai, novērtējot XXX apgādību, ir nozīme viņas situācijai izcelsmes valstī.

30. Attiecīgajās iepriekšējās lietās uzturēšanās atļaujas pieprasīšanas brīdī pieteikuma iesniedzējs bija vai nu nesen pārcēlies uz uzņēmēju dalībvalsti, vai arī bija iesniedzis šādu pieprasījumu savā izcelsmes valstī. Spriedumā *Jia* augšupējais ģimenes loceklis iesniedza pieteikumu par uzturēšanās atļauju trīs mēnešus pēc pārcelšanās uz Zviedriju. Spriedumā *Reyes* lejupējais radinieks iesniedza pieteikumu par uzturēšanās atļauju 26 dienas pēc ieceļošanas Zviedrijā. Spriedumā *Rahman* citi ģimenes locekļi (uz kuriem attiecas Pilsonības direktīvas 3. panta 2. punkts, nevis 2. panta 2. punkts) pieteikumu par uzturēšanās atļauju iesniedza pirms pārcelšanās uz Apvienoto Karalisti no savas izcelsmes valsts. Tātad šajās lietās vieta, kur tiek novērtēta apgādība uzturēšanās atļaujas pieprasīšanas brīdī, varēja būt tikai izcelsmes valsts, kurā minētie ģimenes locekļi dzīvoja, pirms nolēma pievienoties Savienības pilsonim.

31. Tomēr XXX jau ilgu laiku bija saņēmusi aprūpi Beļģijā. Vai novērtējot, vai viņa ir vai nav apgādībā esoša persona, viņas situācija jāvērtē izcelsmes valstī, kāda tā bija pirms sešiem gadiem (2011. gadā), vai arī, kāda tā būtu 2017. gadā, ja viņa nebūtu pārcēlusies?

32. Šis jautājums par "apgādības ģeogrāfisko dimensiju" ir pamatā visiem šajā lietā uzdotajiem jautājumiem.

33. Pirms sniegt atbildi uz iesniedzējtiesas uzdotajiem jautājumiem, vēlos akcentēt dažas uz šo lietu attiecināmas problēmas, kas judikatūrā jau ir atrisinātas.

[9] Tiešajiem augšupējiem radiniekiem, kas ir Savienības pilsoņi, nav nepieciešama uzturēšanās atļauja. Tomēr uzņēmējas dalībvalstis var prasīt, lai tie reģistrējas kompetentajās iestādēs, kas var izsniegt reģistrācijas apliecību. Šajā ziņā skat. Pilsonības direktīvas 8. pantu.

[10] Skat. spriedumus, 2007. gada 9. janvāris, *Jia* (C-1/05, EU:C:2007:1, 17. punkts); 2012. gada 5. septembris, *Rahman* u.c. (C-83/11, EU:C:2012:519, turpmāk tekstā – "spriedums *Rahman*", 14. punkts); un 2014. gada 16. janvāris, *Reyes* (C-423/12, EU:C:2014:16, 12. punkts).

[11] 1987. gada 18. jūnija spriedumā *Lebon* (316/85, EU:C:1987:302, turpmāk tekstā – "spriedums *Lebon*") *Lebon* pieteicās sociālā pabalsta saņemšanai Beļģijā, kas viņai tika atteikts; skat. 2. punktu. Lietā *Chief Appeals Officer*, *GV* pieteicās invaliditātes pabalsta saņemšanai Īrijā, kas viņai tika atteikts; skat. sprieduma, 2023. gada 21. decembris, *Chief Appeals Officer* u.c. (C-488/21, EU:C:2023:1013) 2. punktu.

[12] Lai gan XXX pieteikumu uzturēšanās atļaujas saņemšanai pirmo reizi iesniedza tikai divus mēnešus pēc viņas ieceļošanas Beļģijā (skat. šo secinājumu 5. punktu), šī lieta attiecas tikai uz viņas trešo pieteikumu, kas tika iesniegts 2017. gadā (skat. šo secinājumu 10. punktu).

## *2. Saistībā ar "apgādību" jau atrisinātās problēmas*

34. Ir vairāki elementi, kuriem ir nozīme šajā lietā un kuri, manuprāt, Tiesas judikatūrā ir atrisināti.

35. Pirmkārt, saskaņā ar iepriekš minētajiem spriedumiem *Lebon* [13] un *Jia* [14] apgādībai ir jāizriet no *faktiskās situācijas*, kurā aprūpi ģimenes loceklim sniedz mobils Savienības pilsonis [15].

36. Otrkārt, vajadzībai pēc aprūpes ir jābūt *reālai*. Tādējādi spriedumā *Jia* Tiesa paskaidroja, ka ģimenes locekļiem, kuri, ņemot vērā viņu finansiālos un sociālos apstākļus, vēlas atsaukties uz Pilsonības direktīvu, lai iegūtu uzturēšanās tiesības, ir jābūt tādā situācijā, kurā viņi nespēj paši sevi uzturēt [16].

37. Treškārt, no judikatūras izriet, ka apgādība ietver vismaz *vajadzību pēc materiālās aprūpes* [17]. Tā spriedumā *Jia* Tiesai bija jāvērtē situācija saistībā ar TVP tieša augšupēja radinieka (mātes) finansiālo atkarību no sava dēla un vedeklas [18]. Spriedumā *Reyes* sniegto aprūpi veidoja finanšu pārvedumi TVP meitai, ko veica viņas patēvs [19]. Šajā lietā runa ir par līdzīga veida aprūpi, jo prasītājas pierādījums par apgādību daļēji tika noraidīts, pamatojoties uz finanšu dokumentiem, kas tika atzīti par novecojušiem.

38. Ceturtkārt, *uzturēšanās tiesības rodas automātiski*, kad atklājas apgādību veidojoši apstākļi, proti i) tieša augšupēja (vai lejupēja) radinieka reālai vajadzībai pēc aprūpes un ii) mobila Savienības pilsoņa vēlme sniegt šādu aprūpi. Ne *uzturēšanās atļauja*, ne reģistrācijas apliecība nerada uzturēšanās tiesības, jo šiem dokumentiem ir *tikai deklaratīvs raksturs* [20].

39. Lai gan uzturēšanās atļaujai ir deklaratīvo raksturs, kā izklāstīts iepriekš (skat. šo secinājumu 27. punktu), radiniekiem, kas ir TVP un atrodas apgādībā, ir pienākums pieprasīt uzturēšanās atļauju [21]. Šāda uzturēšanās atļauja ir svarīga, lai nodrošinātu tiesisko drošību attiecībā uz uzturēšanās tiesību esamību un tādējādi atvieglotu šo tiesību īstenošanu un ģimenes locekļa integrāciju uzņēmējā dalībvalstī [22]. Turklāt, ja ģimenes loceklis ir TVP, kā tas ir šajā lietā, uzturēšanās atļauja šādai personai atvieglo brīvu pārvietošanos Savienībā un atgriešanos

13 Spriedums, 1987. gada 18. jūnijs, *Lebon* (316/85, EU:C:1987:302, 22. punkts).

14 Spriedums, 2007. gada 9. janvāris, *Jia* (C-1/05, EU:C:2007:1, 35. punkts). Skat. arī spriedumu, 2014. gada 16. janvāris, *Reyes* (C-423/12, EU:C:2014:16, 21. punkts).

15 Pārliecinājusies, ka šāda apgādība izriet no faktiskās situācijas, Tiesa spriedumā *Zhu* un *Chen* precizēja, ka situācijai ir jābūt tādai, ka attiecīgais ģimenes loceklis atrodas mobilā Savienības pilsoņa apgādībā, nevis otrādi. Šī iemesla dēļ *Chen*, kas ir TVP un Savienības pilsones māte, kurai bija tiesības uzturēties Apvienotajā Karalistē, nevarēja atsaukties uz savām uzturēšanās tiesībām, pamatojoties uz Savienības tiesību aktiem, kas tikmēr tika aizstāti ar Pilsonības direktīvu, jo viņa atradās nevis savas meitas apgādībā, bet, gluži pretēji, viņas meita atradās viņas apgādībā. Skat. spriedumu, 2004. gada 19. oktobris, *Zhu un Chen* (C-200/02, EU:C:2004:639, 43. un 44. punkts).

16 Spriedums, 2007. gada 9. janvāris, *Jia* (C-1/05, EU:C:2007:1, 37. punkts).

17 Šajā ziņā savā atzinumā lietā *Chief Appeals Officer* es aicināju Tiesu izmantot plašu apgādības jēdziena interpretāciju, kas ietvertu ne tikai materiālo, bet arī emocionālo atkarību (C-488/21, EU:C:2023:115, 58. punkts). Minētās lietas spriedumā Tiesa šim jautājumam nepievērsās. Tāpēc uzskatu, ka šis jautājums paliek atklāts. Tomēr šajā lietā šis nodalījums nav jāaplūko, jo šī lieta attiecas uz medicīnisko aprūpi.

18 Skat., piemēram, spriedumu, 2007. gada 9. janvāris, *Jia* (C-1/05, EU:C:2007:1, 18., 19. vai 37 punkts).

19 Spriedums, 2014. gada 16. janvāris, *Reyes* (C-423/12, EU:C:2014:16, 15. punkts).

20 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 27. jūnijs, *Diallo* (C-246/17, EU:C:2018:499, 48. un 49. punkts).

21 Pilsonības direktīvas 9. panta 2. punktā ģimenes locekļiem, kas nav Savienības pilsoņi, ir noteikts pienākums pieteikties uzturēšanās atļaujas saņemšanai termiņā, kas nedrīkst būt īsāks kā trīs mēneši no ierašanās dienas uzņēmējā dalībvalstī, taču precīzu termiņu var noteikt katra dalībvalsts.

22 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2018. gada 27. jūnijs, *Diallo* (C-246/17, EU:C:2018:499, 66. punkts).

uzņēmējā dalībvalstī bez nevajadzīgiem administratīviem šķēršļiem [23]. Tomēr pienākuma pieprasīt uzturēšanās atļauju neizpildes sekas nav uzturēšanās tiesību zaudēšana, jo šādas atļaujas piešķiršana nav uzskatāma par darbību, kas rada uzturēšanās tiesības [24].

40. Rezumējot, no judikatūras izriet, ka, ja mobila Savienības pilsoņa tiešs augšupējs radinieks atrodas tādā faktiskā situācijā, ka viņam ir reāla vajadzība pēc šī mobilā Savienības pilsoņa (vai viņa laulātā vai partnera) sniegtas aprūpes, saskaņā ar Pilsonības direktīvu šim tiešajam radiniekiem automātiski tiek piešķirtas uzturēšanās tiesības uzņēmējā dalībvalstī.

41. Ņemot vērā iepriekš minēto, tagad pievērsīšos prejudiciālajiem jautājumiem.

## B. Par pirmo jautājumu – apgādības ģeogrāfiskā dimensija

42. Ar savu pirmo jautājumu iesniedzējtiesa vaicā, vai, izvērtējot to, vai persona atrodas apgādībā, kā prasīts Pilsonības direktīvas 2. panta 2. punkta d) apakšpunktā, valsts iestādēm ir jāņem vērā mobila Savienības pilsoņa tieša augšupēja radinieka situācija, ja viņš jau atrodas uzņēmējas dalībvalsts teritorijā.

43. Šo jautājumu varētu saprast divējādi: i) kā jautājumu par to, vai šādas personas pieteikums uzturēšanās atļaujai vispār ir jāvērtē, vai arī ii) par to, vai, izskatot šādu pieteikumu, ir vienīgi jāaplūko situācija pirms pieteikuma iesniedzēja pārcelšanās uz uzņēmēju dalībvalsti. Gan vienā, gan otrā gadījumā rodas jautājums par ģeogrāfiju – vai, novērtējot pieteikuma iesniedzēja apgādībā esamību, izšķirošā ir iesniedzēja situācija izcelsmes valstī?

44. Citiem vārdiem sakot, vai nolūkā pierādīt to, ka viņa atrodas apgādībā un tādējādi atzīt viņas uzturēšanās tiesības, pamatojoties uz Pilsonības direktīvu, XXX bija jāatrodas AL un N.E.K. mājsaimniecības apgādībā jau brīdī, kad viņa vēl dzīvoja savā izcelsmes valstī?

### *1. Tiesvedības Tiesā lietas dalībnieku argumenti*

45. Šīs tiesvedības dalībnieki piedāvāja četrus dažādus priekšlikumus par to, kādi faktori kompetentajām iestādēm būtu jāizvērtē, lemjot par uzturēšanās atļaujas izsniegšanu.

46. XXX un Vācijas valdība uzskata, ka pietiek pierādīt, ka vajadzība pēc aprūpes pastāvēja Beļģijā (uzņēmēja dalībvalsts) pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas brīdī, kas šajā gadījumā bija iesniegts 2017. gadā.

47. Beļģijas valdības nostāja ir nedaudz neskaidra. Šīs valdības ieskatā tas, ka XXX ir apgādībā esoša persona, viņai bija jāpierāda pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas brīdī, šajā gadījumā, – 2017. gadā, taču nav skaidrs, vai tas, ka viņa ir apgādībā esoša persona, viņai bija jāpierāda Beļģijā vai savā izcelsmes valstī. Šī valdība tiesas sēdē precizēja, ka Beļģijas iestādes nekādi nevērtē XXX situāciju Beļģijā, bet vienīgi situāciju viņas izcelsmes valstī. Tomēr tā arī apgalvoja, ka XXX nav jāiesniedz dokumentāri pierādījumi par to, ka 2017. gadā viņa tiktu atzīta par apgādībā esošu personu savā izcelsmes valstī, ja viņa būtu atgriezusies uz dzīvi tajā.

[23] Šajā ziņā skat. Pilsonības direktīvas 8. apsvērumu.

[24] Ja netiek ievērots termiņš, ko dalībvalsts noteikusi uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai, saskaņā ar Pilsonības direktīvas 9. panta 3. punktu pret attiecīgo ģimenes locekli var vērst samērīgas un nediskriminējošas sankcijas. Tomēr Tiesa ir apstiprinājusi, ka uzturēšanās atļaujas nepieprasīšana nevar būt par iemeslu uzturēšanās tiesību zaudēšanai. Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2002. gada 25. jūlijs, *MRAX* (C-459/99, EU:C:2002:461, 74. un 79. punkts).

48. Komisija un Dānijas valdība uzskata, ka apgādībai ir jāpastāv izcelsmes valstī brīdī, kad tiešais augšupējais radinieks lūdz pievienoties Savienības pilsonim un šajā nolūkā pirmo reizi ieceļo Eiropas Savienībā. Pēc Tiesas sprieduma *Chief Appeals Officer* pasludināšanas šie lietas dalībnieki uzskata, ka apgādībai jāpastāv arī brīdī, kad tiek lūgta uzturēšanās atļauja, ja tas notiek ilgāku laiku pēc pārcelšanas uz uzņēmēju dalībvalsti. Komisija papildus paskaidroja, ka tas ir nepieciešams, lai izvairītos no tādas atļaujas izdošanas, kura vairs nav pamatota [25].

49. Pēc Komisijas un Dānijas valdības domām, lai veiktu šo novērtējumu, iestādēm būtu jāapsver, vai augšupējais radinieks ir apgādībā esoša persona uzņēmējā dalībvalstī, nevis to, vai šī persona būtu apgādībā savā izcelsmes valstī. Tādējādi Dānijas valdība paskaidro, ka tādā situācijā, kāda ir šajā lietā, Dānijas iestādes pieprasītu divu veidu dokumentus, proti, i) senākus dokumentus, kas datēti ar 2008., 2009. un 2010. gadu, proti, par laikposmu pirms ierašanās, kuri apliecinātu, ka persona bija par apgādībā esoša persona savā izcelsmes valstī, un ii) jaunākus dokumentus, kas pierādītu, ka apgādība turpina pastāvēt uzņēmējā dalībvalstī pieteikuma iesniegšanas brīdī.

50. Visbeidzot, Čehijas valdība uzskata, ka apgādībā esamības nosacījums var tikt izpildīts vai nu izcelsmes valstī, vai uzņēmējā dalībvalstī.

### *2. Izvērtējums*

51. Manuprāt, vajadzība pēc aprūpes izcelsmes valstī nav nosacījums tam, lai personu atzītu par apgādībā esošu personu Pilsonības direktīvas 2. panta 2. punkta d) apakšpunkta izpratnē.

52. Nedz Pilsonības direktīvas teksts, konteksts vai mērķis, nedz ar šo direktīvu saistītā judikatūra neprasa, lai mobilā Savienības pilsoņa ģimenes loceklis atrastos apgādībā savā izcelsmes valstī pirms pievienošanās mobilajam Savienības pilsonim vai atrastos apgādībā gadījumā, ja viņš atgrieztos savā izcelsmes valstī.

53. Lai pastāvētu uzturēšanās tiesības, pamatojoties uz apgādību, un līdz ar to lai tiktu izsniegta uzturēšanās atļauja, pietiek ar to, ka tiešais augšupējais radinieks atrodas mobila Savienības pilsoņa apgādībā brīdī, kad pieteikums šai atļaujai iesniegts. Tam, kurā vietā rodas apgādības situācija, nav nozīmes.

#### *a) Pilsonības direktīva nesaista uzturēšanās tiesību pastāvēšanu ar ģeogrāfisku nosacījumu*

54. Attiecībā uz prasību par apgādību izcelsmes valstī, sliecos piekrist XXX, ka Pilsonības direktīva šādu prasību neparedz.

[25] Varētu iebilst, ka Tiesa 2018. gada 27. jūnija spriedumā *Diallo* (C-246/17, EU:C:2018:499, 50. un 55. punkts) ir atzinusi, ka dalībvalstis nevar izsniegt uzturēšanās atļauju, pamatojoties uz Pilsonības direktīvu, ja persona neatbilst tās saņemšanas nosacījumiem. Tomēr dalībvalstis var atzīt uzturēšanās tiesības un apliecināt tās ar atbilstošiem līdzekļiem, pamatojoties vienīgi uz valsts tiesībām, pat ja nav apgādības pierādījumu.

*1) Formulējums, konteksts un izstrādes vēsture*

55. Aplūkojot Pilsonības direktīvas formulējumu, tās 2. panta 2. punkta d) apakšpunktā atšķirībā no 3. panta 2. punkta a) apakšpunkta [26] nav atsauces uz valsti, no kurienes nācis ģimenes loceklis. Šajā tiesību normā ir vienīgi prasīts, lai persona atrastos apgādībā, nenorādot, kurā vietā šādai apgādībai jāpastāv.

56. Aplūkojot Pilsonības direktīvas 2. panta 2. punkta d) apakšpunktu plašākā kontekstā, tās 10. panta 2. punkta d) apakšpunktā, kas attiecas uz uzturēšanās atļaujas izsniegšanu, ir vispārīgi noteikts, ka tiešajam augšupējam radiniekam ir jāiesniedz dokumentāri pierādījumi par to, ka ir izpildīti 2. panta 2. punkta d) apakšpunktā paredzētie nosacījumi. Tajā nav noteikts, ka šādiem pierādījumiem ir jābūt no augšupējā radinieka izcelsmes valsts [27].

57. Tiesību akta izstrādes vēsturi var interpretēt arī tādējādi, ka ģeogrāfiska prasība nav paredzēta. Lai gan Direktīvā 68/360/EEK [28] bija noteikta prasība pēc izcelsmes valsts izsniegtiem dokumentāriem pierādījumiem, šī direktīva tika atcelta un aizstāta ar Pilsonības direktīvu, kurā vairs nav šādas prasības attiecībā uz tiešajiem augšupējiem radiniekiem.

*2) Judikatūra*

58. Dalībnieku argumenti par to, kurā vietā jāpastāv apgādībai, bija saistīti arī ar kādu sprieduma *Jia* punktu, kuru viņi ir interpretējuši atšķirīgi. Minētā sprieduma 37. punktā Tiesa nosprieda: "materiālā atbalsta vajadzībai ir jāpastāv augšupejošo radinieku izcelsmes valstī vai valstī, no kuras tie iebrauc, brīdī, kad viņi lūdz iespēju pievienoties Kopienas pilsonim". Tiesa nonāca pie līdzīgiem secinājumiem spriedumos *Rahman* [29] un *Reyes* [30].

59. Šo apgalvojumu var saprast kā tādu, kas nozīmē, ka apgādībai ir jāpastāv izcelsmes valstī. Vai arī to var saprast kā norādi, ka apgādībā esamība tiek vērtēta pieteikuma iesniegšanas brīdī, kas spriedumu *Jia*, *Reyes* un *Rahman* gadījumā (gandrīz) sakrīt ar attiecīgo augšupējo radinieku situāciju viņu izcelsmes valstī.

60. Visi lietas dalībnieki, izņemot XXX un Vācijas valdību, sprieduma *Jia* 37. punktu interpretēja tādējādi, ka apgādībai jau bija jāpastāv izcelsmes valstī, pirms attiecīgais ģimenes loceklis pievienojas mobilajam Savienības pilsonim.

61. Turpretī XXX apgalvoja, ka, spriedumā *Jia* un citos līdzīgi formulētos spriedumos, kuros tas atkārtots, minētais apgalvojums, aplūkojot to šīs lietas apstākļos, neatbalsta iepriekš minēto secinājumu.

62. Piekrītu šai pēdējai interpretācijai, ka sprieduma *Jia* 37. punkts neliek secināt, ka Pilsonības direktīvas 2. panta 2. punkta d) apakšpunktā un 7. panta 2. punktā kā nosacījums būtu paredzēta vajadzības pēc aprūpes pastāvēšana izcelsmes valstī.

[26] Pilsonības direktīvas 3. panta 2. punkts attiecas uz tādiem ģimenes locekļiem, kuri nav uzskaitīti tās 2. panta 2. punktā un attiecībā uz kuriem dalībvalstīm ir jāveicina ieceļošana un uzturēšanās, taču šādas tiesības neizriet tieši no šīs direktīvas.

[27] Gluži pretēji, Pilsonības direktīvas 10. panta 2. punkta e) apakšpunktā ir atsauce uz dokumentiem, ko izsniegusi izcelsmes valsts atbildīgā iestāde attiecībā uz citiem ģimenes locekļiem, kas minēti šīs direktīvas 3. panta 2. punktā.

[28] Padomes 1968. gada 15. oktobra direktīva par ierobežojumu atcelšanu attiecībā uz dalībvalstu darba ņēmēju un viņu ģimeņu pārvietošanos un dzīvesvietu Kopienā (OV Īpašais izdevums latviešu valodā: 5. nodaļa, 1. sējums, 27. lpp.).

[29] Spriedums, 2012. gada 5. septembris, *Rahman* u.c. (C-83/11, EU:C:2012:519, 33. punkts).

[30] Spriedums, 2014. gada 16. janvāris, *Reyes* (C-423/12, EU:C:2014:16, 30. punkts).

63. Šis izteikums no sprieduma *Jia*, kas atkārtots iepriekš minētajos spriedumos *Rahman* un *Reyes* (skat. šo secinājumu 58. punktu), ir jāaplūko attiecīgo lietu un jautājumu, uz kuriem Tiesa sniedza atbildes, kontekstā. Lietā *Jia* un *Reyes* ģimenes locekļi pieprasīja uzturēšanās atļauju tūlīt pēc ieceļošanas uzņēmējas dalībvalsts teritorijā (skat. šo secinājumu 59. punktu). Lietā *Rahman* ģimenes locekļi pieprasīja uzturēšanās atļauju jau pirms pārcelšanās uz Apvienoto Karalisti no savas izcelsmes valsts. Tādējādi atsauce uz izcelsmes valsti šajās lietās bija pamatota ar to, ka iestādes, pieņemot lēmumu par uzturēšanās atļaujas izsniegšanu un novērtējot, vai attiecīgās personas atradās mobila Savienības pilsoņa apgādībā, varēja aplūkot tikai laikposmu pirms pārcelšanās uz uzņēmēju dalībvalsti. Tomēr šajā lietā ieceļošanas brīdi Beļģijā un brīdi, kad tika izvērtēts pieteikums uzturēšanās atļaujas saņemšanai, šķir sešu gadu laikposms. Līdz ar to izteikums no sprieduma *Jia* nevar tikt mehāniski pārnests uz šīs lietas apstākļiem.

64. Turklāt, kā ir norādījusi arī XXX, iepriekš minētā sprieduma *Jia* 37. punkts ir jāskata saistībā ar konkrēto jautājumu, uz kuru Tiesa atbildēja šajā prejudiciālā nolēmuma tiesvedībā. Šajā lietā iesniedzējtiesa jautāja, vai apgādības jēdziens paredz, ka ģimenes loceklis nevar sasniegt zemāko pieņemamo dzīves līmeni pat savā izcelsmes valstī[31]. Tādējādi Tiesai tika uzdots jautājums par aprūpes vajadzības standartu, kas izraisa apgādības situāciju, nevis par to, kur jāpastāv vajadzībai pēc aprūpes.

65. Spriedumā *Chief Appeals Officer* Tiesa jau ir apstiprinājusi, ka spriedumos *Jia* un *Reyes* izdarītie secinājumi jāaplūko attiecīgo lietu kontekstā un tos nevar automātiski piemērot, lai atbildētu uz šajā lietā uzdoto jautājumu. Minētajā spriedumā Tiesa precizēja, ka lietā *Reyes* Tiesa tika aicināta lemt par nosacījumiem, kuriem jābūt izpildītiem brīdī, kad ieinteresētā persona lūdz piešķirt atvasinātās uzturēšanās tiesības uzņēmējā dalībvalstī, nevis par nosacījumiem, kuriem šai ieinteresētajai personai jāatbilst, lai saglabātu šīs tiesības[32].

66. Šajā lietā Tiesai tiek arī lūgts precizēt jautājumu, kas atšķiras no iepriekšējās lietās izvirzītajiem jautājumiem. Šajā lietā tiek jautāts, vai, novērtējot to, vai persona atrodas apgādībā, ir jāņem vērā personas situācija izcelsmes valstī, ja, atšķirībā no spriedumiem *Jia* un *Reyes*, pēc pārcelšanās no izcelsmes valsts līdz uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai ir pagājis ievērojams laikposms.

67. Iepriekšējās lietas nesniedz atbildi uz šo jautājumu, un tāpēc tos nevar mehāniski izmantot, lai atbildētu uz jautājumu šajā lietā.

### *3) Sprieduma Chief Appeals Officer atbilstība*

68. Sprieduma *Chief Appeals Officer* interpretācija, kā to piedāvā daži šīs lietas dalībnieki, liek domāt, ka papildus ģeogrāfiskajai dimensijai apgādības jēdzienam piemīt arī laika dimensija. Saskaņā ar šādu interpretāciju apgādībai patiešām ir jārodas izcelsmes valstī, bet tai ir arī jāsaglabājas uzņēmējā dalībvalstī. Tas nozīmē, ka, ja pārcelšanas brīdi un pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas brīdi šķir ievērojams laikposms, apgādības stāvokļa novērtēšanā būtiska loma ir diviem aspektiem – izcelsmes valsts (pagātnē) un uzņēmēja dalībvalsts (šobrīd).

69. Tas neatbilst manai izpratnei par Tiesas konstatējumiem spriedumā *Chief Appeals Officer*.

[31] Šajā ziņā skat. sprieduma, 2007. gada 9. janvāris, *Jia* (C-1/05, EU:C:2007:1) 24. punktā uzdoto 2.a jautājumu.

[32] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2023. gada 21. decembris, *Chief Appeals Officer* u.c. (C-488/21, EU:C:2023:1013, 58. punkts).

70. Atbildot uz vienu no attiecīgajā lietā uzdotajiem jautājumiem, Tiesa nosprieda, ka saskaņā ar Pilsonības direktīvu tiešam augšupējam radiniekam ir uzturēšanās tiesības, kamēr viņš atrodas apgādībā, un tās var tikt zaudētas, ja apgādība vairs nepastāv[33]. Tiesa neparedzēja, ka apgādībai būtu jāsākas brīdī, kad ģimenes loceklis vēl atrodas savā izcelsmes valstī. Minētajā lietā Tiesai netika lūgts precizēt, kurā vietā jārodas apgādībai. Lietas būtība drīzāk bija tāda, ka apgādībai ir jāpastāv brīdī, kad augšupējais radinieks pieprasa sociālo pabalstu. Tā vietā, lai paustu viedokli par to, kurā vietā jārodas apgādībai, Tiesa vienkārši precizēja, ka nevar secināt, ka persona atrodas apgādībā, tikai tādēļ, ka tā atradusies apgādībā jau iepriekš.

71. Tādējādi tā vietā, lai noteiktu, ka apgādībai ir jārodas izcelsmes valstī, Tiesa spriedumā *Chief Appeals Officer* tikai apstiprina, ka apgādībai jāpastāv brīdī, kad apgādājamais ģimenes loceklis pieprasa noteiktas tiesības, pamatojoties uz uzturēšanās tiesībām uzņēmējā dalībvalstī.

*4) Pilsonības direktīvas mērķis*

72. Pilsonības direktīvas ievada apsvērumi liecina, ka šajā direktīvā noteiktās tiesības uz ģimenes atkalapvienošanos ir paredzētas Savienības pilsoņu, nevis trešo valstu valstspiederīgo aizsardzībai.

73. Saskaņā ar minētās direktīvas 5. apsvērumu visu Savienības pilsoņu tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ko aizsargā direktīva, tiek īstenotas, ievērojot objektīvus brīvības un cieņas nosacījumus.

74. Tiesa ir atzinusi[34], ka Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – "Harta") 7. pantā un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā – "ECPAK") 8. pantā garantēto tiesību uz ģimenes dzīvi ievērošana ir viens no nosacījumiem pilsonības tiesību izmantošanai, ievērojot cieņu.

75. Tāpēc, lai nodrošinātu tiesības uz ģimenes dzīvi, augšupējiem ģimenes locekļiem[35] tiek piešķirtas tiesības, pat ja tās ir tikai atvasinātas tiesības, ieceļot un uzturēties Eiropas Savienības teritorijā, ciktāl tas ir nepieciešams, lai novērstu šķēršļus Savienības pilsoņu pārvietošanās brīvībai.

76. Tiesību aktiem reti kad ir tikai viens mērķis. Pilsonības direktīva nav izņēmums. Tās mērķis ir ne tikai uz tiesību piešķiršana, bet arī to ierobežošana, paredzot zināmus nosacījumus tiesību īstenošanai[36].

77. Kā uzsvēra Dānijas valdība, Pilsonības direktīva ir rezultāts tam, ka tiek līdzsvarota nepieciešamība nodrošināt Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu uzturēšanās tiesību īstenošanu un uzņēmējas dalībvalsts leģitīmās intereses nodrošināt, lai šīs personas neradītu nevajadzīgu (finansiālu) slogu.

[33] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2023. gada 21. decembris, *Chief Appeals Officer* (C-488/21, EU:C:2023:1013, 60. un 61. punkts). Apgādība var izbeigties, ja zūd vajadzība pēc augšupējā radinieka aprūpes, ko sniedz ģimenes locekļi, vai ja ģimenes locekļi, kas ir mobili Savienības pilsoņi, vairs nesniedz vajadzīgo atbalstu.

[34] Šajā nozīmē skat. spriedums, 2002. gada 25. jūlijs, *MRAX* (C-459/99, EU:C:2002:461, 53. punkts).

[35] Šajā ziņā Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) ir nospriedusi, ka attiecības starp pieaugušajiem un viņu vecākiem ir ģimenes dzīve, ko aizsargā ECPAK 8. pants, pat ja pieaugušais nedzīvo kopā ar saviem vecākiem vai brāļiem un māsām un ir izveidojis atsevišķu mājsaimniecību un ģimeni. Šajā nozīmē skat. ECT spriedumus, 1991. gada 18. februāris, *Moustaquim* pret Beļģiju (CE:ECHR:1991:0218JUD001231386, 35. punkts un 45.–46. punkts), kā arī 1997. gada 26. septembris, *El Boujaïdi* pret Franciju (CE:ECHR:1997:0926JUD002561394, 33. punkts).

[36] Skat. Pilsonības direktīvas 1. panta a) punktu, kurā noteikts, ka šajā direktīvā ir paredzēti nosacījumi, kas reglamentē Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu īstenotās tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā.

78. Vai piedāvātā interpretācija, saskaņā ar kuru tieša augšupējā radinieka uzturēšanās tiesības nav atkarīgas no nosacījuma, ka vajadzībai pēc aprūpes jārodas izcelsmes valstī pirms viņa pārcelšanās uz uzņēmēju dalībvalsti, izjauc šo Savienības likumdošanas procesā panākto līdzsvaru?

79. Manuprāt, tas tā nav.

80. Ir tiesa, ka Komisijas sākotnējā šīs direktīvas priekšlikumā nebija paredzēta tiešo augšupējo radinieku, kas var pievienoties Savienības pilsonim, kvalifikācija. Nosacījums, ka šādai personai jābūt apgādājamai, tika pievienots likumdošanas procedūras gaitā [37]. Pat ja, kā esmu skaidrojusi citur [38], šādu tiesību aktu grozījumu iemesli nav precizēti, nodoms ierobežot augšupējo radinieku skaitu, kuri var pievienoties Savienības pilsonim, ir acīmredzams.

81. Šis nodoms tiek pausts, nosakot prasību, ka augšupējam radiniekam ir jāatrodas Savienības pilsoņa apgādībā. Ņemot vērā mobilajiem Savienības pilsoņiem garantētās tiesības uz ģimenes dzīvi, nav pamatoti vēl vairāk ierobežot šīs tiesības, pieprasot, lai persona atrastos apgādībā savā izcelsmes valstī.

82. Tāpēc, ņemot vērā Pilsonības direktīvas mērķi, un, kā skaidro, Vācijas valdība, ir tikai jāpierāda, ka pastāv vajadzība pēc aprūpes un vēlme sniegt šādu aprūpi. Ja tas tiek pierādīts, atvasinātās uzturēšanās tiesības rodas automātiski, pamatojoties uz Pilsonības direktīvu, neatkarīgi no vietas, kur ģimenes loceklim ir vajadzīga mobilā Savienības pilsoņa aprūpe.

### *b) Pilsonības direktīva nesaista uzturēšanās tiesību esamību ar ieceļošanas brīdi uzņēmējā dalībvalstī*

83. Manuprāt, Pilsonības direktīvā no tās izrietošās apgādībā esoša augšupējā radinieka atvasinātās uzturēšanās tiesības nav saistītas ar nosacījumu, ka šī persona ir ieceļojusi uzņēmējā dalībvalstī ar nodomu pievienoties mobilajam Savienības pilsonim kā šī pilsoņa apgādībā esošai personai [39].

84. Ieceļošanas un uzturēšanās tiesības reglamentē dažādas Pilsonības direktīvas normas, – attiecīgi tās 5. un 7. pants.

85. Pilsonības direktīvas 7. panta 1. punkta d) apakšpunkts piešķir ģimenes locekļiem tiesības uzturēties uzņēmējā dalībvalstī. Tomēr 7. pantā nav atsauces uz 5. pantu, kas reglamentē ieceļošanas tiesības. Tātad netiek prasīts iegūt īpašas ieceļošanas tiesības, lai varētu iegūt uzturēšanās tiesības nolūkā pievienoties mobilajam Savienības pilsonim. Vienīgie nosacījumi uzturēšanās tiesību iegūšanai, pamatojoties uz Pilsonības direktīvas 7. panta 2. punktu, ir tādi, ka attiecīgajai personai ir jābūt ģimenes loceklim minētās direktīvas 2. panta 2. punkta izpratnē, kas ietver mobilā Savienības pilsoņa apgādībā esošos augšupējos radiniekus, kā aprakstīts tās 7. panta

[37] Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Eiropas Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā (COM(2001) 257 final (OV 2001, C 270 E, 150. lpp.). Sīkāku izklāstu skat. De Somer, M. "Identifying Member States Interests" no: Precedents and Judicial Politics in EU Immigration Law (Palgrave Macmillan Cham, 2019) (5.2.2. sadaļa "The Citizenship Directive"), 113. lpp.; Guild, E, Peers, S. un Tomkins, J., "General Provisions" no: The EU Citizenship Directive: A Commentary, 2. izdevums, Oxford University Press, Oksforda, 2019. gads, 42.–46. lpp.; Nic Shuibhne, N., EU Citizenship Law, Oxford University Press, Oksforda, 2023. gads, 174.–179. lpp.

[38] Skat. manus secinājumus lietā *Chief Appeals Officer* u.c. (C-488/21, EU:C:2023:115, 55. punkts).

[39] Pieņēmums par ieceļošanas un uzturēšanās tiesību savstarpējo saistību varētu izskaidrot, kāpēc iesniedzējtiesa ar savu pirmo jautājumu vēlas noskaidrot, vai valsts iestādēm vispār ir jāvērtē tādas personas situācija, kura ir ieceļojusi uzņēmējā dalībvalstī nevis kā apgādībā esošs ģimenes loceklis, bet uz cita pamata, piemēram, ar tūrisma vīzu.

1. punkta a)–c) apakšpunktā. Pilsonības direktīvā nav paredzēta prasība, ka šai personai ir jābūt ieceļojušai Savienības teritorijā, pamatojoties uz to, ka attiecīgā persona atrodas mobilā Savienības pilsoņa apgādībā.

86. Rezumējot, lai varētu atzīt, ka mobilā Savienības pilsoņa augšupējais ģimenes loceklis atrodas apgādībā un viņam ir saistītas uzturēšanās tiesības, ir jāpastāv šī radinieka vajadzībai pēc aprūpes, ko sniedz mobilais Savienības pilsonis, neatkarīgi no tā, kurā vietā pastāv šāda vajadzība pēc aprūpes. Apgādība nav saistīta ar konkrētu vietu tādā ziņā, ka vajadzībai pēc aprūpes būtu jārodas izcelsmes valstī pirms pārcelšanās uz uzņēmēju dalībvalsti. Tāpat Pilsonības direktīvā nav prasīts, ka, lai iegūtu atvasinātās uzturēšanās tiesības, ģimenes loceklim ir jāierodas uzņēmējā dalībvalstī nolūkā pievienoties mobilajam Savienības pilsonim, kurš nodrošina viņa aprūpi. Uzturēšanās tiesības ir atkarīgas tikai no apgādības attiecību pastāvēšanas, un Pilsonības direktīva neparedz nekādus attiecīgus papildu nosacījumus.

87. Tādējādi ierosinu Tiesai uz pirmo jautājumu atbildēt šādi: izvērtējot apgādībā esošas personas jēdzienu Pilsonības direktīvas 2. panta 2. punkta d) apakšpunkta izpratnē, ir jāņem vērā tāda mobila Savienības pilsoņa tieša augšupēja radinieka situācija, kas jau uzturas valstī, kurā atrodas apgādnieka dzīvesvieta.

## C. Par otro jautājumu – nelikumīga uzturēšanās

88. Ja ir jāņem vērā pieteikuma iesniedzēja situācija, kurš jau uzturas uzņēmējā dalībvalstī, iesniedzējtiesa jautā, vai ir nozīme tam, vai pieteikuma iesniedzējs atrodas šīs dalībvalsts teritorijā likumīgi.

89. Judikatūra liecina, ka tieša augšupēja (vai lejupēja) radinieka uzturēšanās tiesības automātiski izriet no apgādības attiecībām. Tādējādi, ja pastāv reāla vajadzība pēc mobila Savienības pilsoņa sniegtas augšupējā radinieka aprūpes, automātiski pastāv arī uzturēšanās tiesības attiecībā uz šo augšupējo radinieku.

90. Tas nozīmē, ka *apgādībā esoša* augšupējā radinieka uzturēšanās uzņēmējā dalībvalstī nevar būt nelikumīga, jo uzturēšanās tiesības šādā situācijā ir paredzētas Pilsonības direktīvā.

91. Reālai vajadzībai saņemt aprūpi nav nekādu papildu prasību, tostarp attiecībā uz iepriekšējas uzturēšanās likumību, no kurām būtu atkarīga uzturēšanās tiesību esamība, pamatojoties uz Pilsonības direktīvas 7. panta 1. punkta d) apakšpunktu vai 2. punktu [40].

92. Šai saistībā vēlos arī norādīt, ka XXX, šķiet, bija vajadzīga viņas dēla un viņa partneres mājsaimniecības sniegta aprūpe jau kopš viņas ierašanās Beļģijā un – ar nosacījumu, ka to pārbauda valsts tiesa, – pat pirms tam, viņas izcelsmes valstī. Apstāklis, ka 2011. gadā viņai tika atteikta uzturēšanās atļauja, pamatojoties uz valsts tiesībām, nemaina to, ka viņa varēja atsaukties uz atrašanos šīs mājsaimniecības apgādībā, pamatojoties uz Pilsonības direktīvu.

[40] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2008. gada 25. jūlijs, *Metock* u.c. (C-127/08, EU:C:2008:449, 50. un 51. punkts). Minētā lieta attiecās uz Īrijā dzīvojošu mobilu Savienības pilsoņu laulāto, kas bija TVP, grupu, kuru uzturēšanās atļaujas tika atteiktas, pamatojoties uz to, ka viņi pirms pievienošanās Savienības pilsoņiem Īrijā likumīgi neuzturējās citā Savienības dalībvalstī, kā tas bija noteikts valsts tiesību aktos. Minētajā spriedumā Tiesa precizēja, ka "Direktīvas 2004/38 2. panta 2. punktā paredzētā ģimenes locekļu definīcija viņus nenošķir atkarībā no tā, vai viņi jau ir likumīgi uzturējušies citā dalībvalstī vai nē" un ka Pilsonības direktīvas 7. panta 2. punktā ģimenes locekļiem ir paredzētas uzturēšanās tiesības, "nenorādot uz uzturēšanās vietu vai nosacījumiem, kas viņiem bijuši pirms ierašanās minētajā dalībvalstī".

93. Turklāt, tā kā uzturēšanās tiesības, pamatojoties uz Pilsonības direktīvu, izriet automātiski, ja pastāv attiecīgas apgādības attiecības, un nav atkarīgas no uzturēšanās atļaujas izsniegšanas, nav nozīmes tam, ka iestādes 2015. gadā ir atteikušās izsniegt šādu atļauju un ir izdevušas rīkojumu XXX atstāt Beļģijas teritoriju. Tā kā apgādība ir faktiska, šķiet, ka uzturēšanās tiesības XXX bija no brīža, kad viņa ieradās Beļģijā.

94. Nešķiet arī, ka būtu pamats uzskatīt, ka apgādība līdz šim brīdim būtu beigusies, un tas liek secināt, ka viņa ir uzturējusies Beļģijā vairāk nekā piecus gadus kā likumīga pastāvīgā iedzīvotāja, pamatojoties uz Pilsonības direktīvu, un tādējādi ir ieguvusi arī tiesības uz pastāvīgu uzturēšanos [41]. Tas nozīmē arī, ka lēmumi, ar kuriem atteikta uzturēšanās atļaujas izsniegšana, un lēmums par viņas izraidīšanu no Beļģijas ir prettiesiski. Tomēr šie fakti ir jāpārbauda valsts tiesai.

95. Tāpēc ierosinu Tiesai uz otro jautājumu atbildēt šādi: tiešs augšupējs radinieks, kas atrodas mobila Savienības pilsoņa apgādībā Pilsonības direktīvas 2. panta 2. punkta izpratnē, likumīgi atrodas uzņēmējas dalībvalsts teritorijā neatkarīgi no jebkura saskaņā ar valsts tiesību aktiem pieņemta lēmuma, kurā noteikts citādi. Ja pirms kļūšanas par apgādībā esošu personu pieteikuma iesniedzējs saskaņā ar valsts tiesību aktiem atradies uzņēmējas dalībvalsts teritorijā nelikumīgi, tas vēlāk neietekmē tā Pilsonības direktīvas 7. panta 1. punkta d) apakšpunktā un 2. punktā paredzētās tiesības.

## D. Par trešo un ceturto jautājumu – apgādības pierādīšana

96. Ar trešo un ceturto jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, kā mobila Savienības pilsoņa tiešam augšupējam radiniekam, lai saņemtu uzturēšanās atļauju, būtu jāpierāda, ka viņš atrodas apgādībā.

97. Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai mobila Savienības pilsoņa tiešs augšupējs radinieks, kurš lūdz piešķirt uzturēšanās atļauju, var pierādīt to, ka viņš atrodas apgādībā, izmantojot apliecinošus dokumentus, kas datēti ar laiku pirms viņa pārcelšanas uz uzņēmēju dalībvalsti, pat ja kopš tā laika ir pagājis ievērojams laiks. Ja šādi dokumentāri pierādījumi nav atbilstoši vai pietiekami, ar ceturto jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, kā prasītājs var pierādīt to, ka viņš atrodas apgādībā.

98. Jautājums par to, kā pierādīt personas atrašanos apgādībā, vispirms ir atkarīgs no iemesla, kāpēc tā ir jāpierāda.

99. Šajā lietā XXX jāpierāda tas, ka viņa atrodas apgādībā, lai tiktu izsniegta uzturēšanās atļauja.

100. Uzturēšanās atļaujas mērķis ir apliecināt, ka no tās izsniegšanas brīža ģimenes loceklim ir uzturēšanās tiesības, pamatojoties uz Pilsonības direktīvas 7. pantu. Šajā ziņā, šķiet, vienīgais būtiskais jautājums ir tas, vai apgādība pastāv uzturēšanās atļaujas pieprasīšanas vietā un brīdī.

101. Situācija būtu citāda, ja pastāvīgā iedzīvotāja uzturēšanās izziņai būtu cits mērķis, piemēram, apstiprināt, ka apgādība ir radusies noteiktā brīdī un joprojām pastāv apliecības izsniegšanas brīdī. Tas varētu būt svarīgi, lai pieprasītu pastāvīgā iedzīvotāja statusu, jo šis statuss ir atkarīgs no nepārtrauktas likumīgas uzturēšanās piecu gadu laikposmā. Šādā situācijā nozīme ir gan apgādības rašanās brīdim, kas varētu būt pagātnē, gan faktiskajam brīdim.

[41] Skat. Pilsonības Direktīvas 16. pantu.

102. Tomēr no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka XXX ir faktiski pieprasījusi uzturēšanās atļauju tikai šāda pieteikuma (trešajā) iesniegšanas reizē, proti, 2017. gadā.

103. Tādējādi, manuprāt, ja šajā lietā uzturēšanās atļauja patiešām ir nepieciešama, tikai lai apstiprinātu, ka uzturēšanās tiesības pastāv šāda pieteikuma *iesniegšanas brīdī* un turpinās pastāvēt nākotnē, ja vien netiks atsauktas, nav pamata prasīt pierādījumus, kas apliecina XXX atrašanos apgādībā viņas izcelsmes valstī, ja vien uzturēšanās atļauja netiek atsaukta. Pietiek ar to, ka pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas brīdī viņa pierāda, ka viņai ir vajadzīga aprūpe un ka viņas dēla partnere ir gatava sniegt šādu aprūpi Beļģijā.

104. Šajā ziņā XXX patiešām nevar balstīties uz 2011. gada pierādījumiem, bet gan viņai ir jāpierāda apgādība, izmantojot aktuālus pierādījumus, kas apliecina viņas vajadzību pēc aprūpes 2017. gadā.

105. Apgādības pierādījumus pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas brīdī var iesniegt, izmantojot jebkādus piemērotus līdzekļus[42], atkarībā no attiecīgā ģimenes locekļa individuālās situācijas. Ja uzturēšanās atļauja tiek pieprasīta neilgi pēc ģimenes locekļa ierašanās uzņēmējā dalībvalstī, dokuments, kas apliecina, ka šī persona jau saņēma maksājumus no Savienības mobilā pilsoņa viņa vārdā izcelsmes valstī, varētu būt nozīmīgs, bet ne obligāts. Tomēr, ja ģimenes loceklis jau atrodas uzņēmējā dalībvalstī, būtiska loma materiālās atkarības apliecināšanai varētu būt pierādījumiem, kas apliecina, ka viņš dzīvo kopā ar mobilo Savienības pilsoni vai ka šis pilsonis maksā par tā mājokli, uzturu vai citām pamatvajadzībām uzņēmējā dalībvalstī. Iespējams, patiešām būtu nepieciešams pieprasīt noteiktus dokumentārus pierādījumus no izcelsmes valsts (piemēram, pierādījumus, ka ģimenes loceklim nav citu ienākumu avotu, kas gūti no iepriekšējā darba vai īpašuma), ja vien šādus pierādījumus nav neiespējami iegūt. Tomēr šādu pierādījumu mērķis ir apliecināt, ka ģimenes loceklis nespēj nodrošināt savas vajadzības pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas brīdī un vietā, nevis, ka viņš ir bijis vai būtu bijis šādā situācijā savā izcelsmes valstī.

106. Ja apgādājamam ģimenes loceklim ir vajadzīgs lēmums, kas apliecina to, ka viņš pastāvīgi atrodas apgādībā, kā tas varētu būt nepieciešams, iesniedzot pieteikumu par ilgtermiņa uzturēšanās atļauju, var būt nepieciešams pierādīt, ka apgādība ir pastāvējusi pagātnē, tostarp izcelsmes valstī. Šādā gadījumā pierādījumi, kas apliecina atrašanos apgādībā izcelsmes valstī pirms pārcelšanās uz uzņēmēju dalībvalsti, var būt agrāki apliecinoši dokumenti. Nav pamata pieprasīt jaunus dokumentus, kas apliecinātu, ka XXX atradās apgādībā jau savā izcelsmes valstī pirms pievienošanās ģimenei Beļģijā, ja šādi dokumenti jau iesniegti lēmējiestādei.

107. Tādēļ ierosinu Tiesai uz trešo jautājumu atbildēt šādi: lai pierādītu, ka mobila Savienības pilsoņa tiešs augšupējs radinieks atrodas mobilā Savienības pilsoņa apgādībā, viņš nevar atsaukties uz dokumentiem, kas ir izsniegti vairākus gadus pirms pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas. Šādam augšupējam radiniekam ir jāpierāda apgādībā esamība uzņēmējā dalībvalstī pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas brīdī.

108. Ierosinu Tiesai atbildēt uz ceturto jautājumu tādējādi, ka šādus pierādījumus var iesniegt, izmantojot jebkādus piemērotus līdzekļus, kas apliecina, ka attiecīgajam tiešajam augšupējam radiniekam pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas brīdī patiešām ir vajadzīga mobilā Savienības pilsoņa sniegta aprūpe uzņēmējā dalībvalstī. Šādai pierādīšanai varētu būt nepieciešami jauni izcelsmes valsts dokumenti, kas pierāda pašu līdzekļu, kas iegūti no

[42] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2007. gada 9. janvāris, *Jia* (C-1/05, EU:C:2007:1, 43. punkts).

iepriekšējām darba attiecībām vai īpašuma, neesamību vai nepietiekamību. Šādi dokumenti kalpo kā pierādījums vajadzībai pēc aprūpes brīdī, kad pieteikums tiek iesniegts uzņēmējā dalībvalstī, nevis vajadzībai pēc aprūpes izcelsmes valstī.

## IV. Secinājumi

109. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, aicinu Tiesu uz *Conseil d'État* (Valsts padome, Beļģija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Izvērtējot apgādības jēdzienu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2004/38/EK (2004. gada 29. aprīlis) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā 2. panta 2. punkta d) apakšpunkta izpratnē, ir jāvērtē tāda mobila Savienības pilsoņa tieša augšupēja radinieka situācija, kas jau atrodas tās dalībvalsts teritorijā, kurā apgādnieks ir reģistrēts.

2) Tiešs augšupējs radinieks, kas atrodas mobila Savienības pilsoņa apgādībā Direktīvas 2004/38/EK 2. panta 2. punkta izpratnē, likumīgi atrodas uzņēmējas dalībvalsts teritorijā neatkarīgi no jebkura saskaņā ar valsts tiesību aktiem pieņemta lēmuma, kurā noteikts citādi. Ja pirms kļūšanas par apgādībā esošu personu pieteikuma iesniedzējs saskaņā ar valsts tiesību aktiem atradies uzņēmējas dalībvalsts teritorijā nelikumīgi, tas vēlāk neietekmē tā Direktīvas 2004/38/EK 7. panta 1. punkta d) apakšpunktā un 2. punktā paredzētās tiesības.

3) Lai pierādītu, ka mobila Savienības pilsoņa tiešs augšupējs radinieks atrodas mobilā Savienības pilsoņa apgādībā, nevar atsaukties uz dokumentiem, kas ir izsniegti vairākus gadus pirms pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas. Šādam augšupējam radiniekam ir jāpierāda apgādībā esamība uzņēmējā dalībvalstī pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas brīdī.

4) Apgādības pierādījumus var iesniegt, izmantojot jebkādus piemērotus līdzekļus, kas apliecina, ka attiecīgajam tiešajam augšupējam radiniekam pieteikuma par uzturēšanās atļauju iesniegšanas brīdī patiešām ir patiešām vajadzīga aprūpe, ko sniedz mobilais Savienības pilsonis uzņēmējā dalībvalstī. Šādai pierādīšanai varētu būt nepieciešami jauni izcelsmes valsts dokumenti, kas pierāda pašu līdzekļu, kas iegūti no iepriekšējām darba attiecībām vai īpašuma, neesamību vai nepietiekamību. Šādi dokumenti kalpo kā pierādījums vajadzībai pēc aprūpes brīdī, kad pieteikums tiek iesniegts uzņēmējā dalībvalstī, nevis vajadzībai pēc aprūpes izcelsmes valstī.